

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان و نام پدید آور:	دانش خانواده/ مولفان حسن احدی و همکاران .
مشخصات نشر:	تهران : دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری:	۲۴۴ ص.: جدول، نمودار، رقی.
فروست:	انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۶۹۳ .
شابک:	۹-۶۰۶-۲۱۷-۹۶۴-۹۷۸: ۲۲۰۰۰۰ تومان
وضعیت فهرست:	فیبا
یادداشت:	مولفان حسن احدی، مروارید احدی، محمد اسحاقی، احمد برجعلی، شکوه السادات بنی جمال، حمیدرضا خاتمی، سیدمحسن حاجی بابائیان امیری، جواد خلعتیری، فرامرز سهرابی، اصغر عبداللهی، رضا کریمی بنا، عبدالله معتمدی.
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۲۸ - ۲۴۴
موضوع:	خانوادهها
موضوع:	Families
موضوع:	تنظیم خانواده
موضوع:	Birth control
موضوع:	جمعیت شناسی
موضوع:	Demography
شناسه افزوده:	احدی، حسن، ۱۳۲۲ -
شناسه افزوده:	دانشگاه علامه طباطبائی.
رده بندی کنگره:	HQ ۷۴۳
رده بندی دیویی:	۳۰۶/۸۵
شماره کتابشناسی ملی:	۹۷۹۴۰۳۱

دانش خانواده

مؤلفان:

دکتر حسن احدی

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

و همکاران

دانش خانواده

مولفان:

دکتر حسن احدی، دکتر مروارید احدی، دکتر محمد اسحاقی،
دکتر احمد برجعلی، دکتر شکوه السادات بنی جمال، دکتر حمیدرضا حاتمی،
دکتر سید محسن حاجی بابائیان امیری، دکتر جواد خلعتبری،
دکتر فرامرز سهرابی، دکتر اصغر عبداللهی، دکتر رضا کرمی‌ینا،
دکتر عبدالله معتمدی

زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه

شابک : ۹۶۴-۲۱۷-۶۰۶-۹-۹۷۸

ویراستار: دکتر سهیلا خداوردیان، دکتر سعید ملیح الذاکری، زینب سرخه

سر ویراستار: دکتر زهرا محمدیان صفحه‌آرا: فریده دیوباد

طراح جلد: سمیرا حاجی‌گلدی ناظر فنی: عبدالرضا گودرزی

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷

فروشگاه آنلاین انتشارات book.atu.ac.ir

سایت مرکز چاپ و انتشارات press.atu.ac.ir

سایت فروشگاه الکترونیکی mybooket.com/atu

آدرس فروشگاه مرکزی: تهران انتهای بلوار دهکده المپیک، دانشگاه علامه طباطبائی

روبه‌روی ساختمان مرکزی جنب باجه بانک ملی تلفن: ۴۸۳۹۲۶۵۹ همراه: ۰۹۹۰۳۴۹۹۹۸۵

چاپ اول ۱۴۰۳ شمارگان: ۱۰۰ قیمت: ۲۲۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه

فصل اول : تشکیل خانواده	۱
بخش ۱- اهمیت و ضرورت ازدواج در اسلام	۱
انگیزه‌ها و اهداف ازدواج و تشکیل خانواده	۳
مشاوره ازدواج از دیدگاه قرآن	۴
دلایل ازدواج از نظر سنتی	۵
بخش ۲: ملاک‌های ازدواج :	۷
خانواده از دیدگاه اسلام	۱۰
مرزهای درون خانواده از دیدگاه اسلام	۱۰
اهداف و آثار ازدواج	۱۳
۱- حفظ انساب	۱۳
۲- برخورداری از سکون و آرامش	۱۴
۳- بقای نسل انسان	۱۴
۴- داشتن فرزندان صالح	۱۴
۵- مودت و رحمت	۱۵
۶- ارضای غریزه جنسی	۱۶
۷- بازداشتن از گناه	۱۶
۸- توسعه رزق	۱۷
بخش سوم: تحکیم روابط خانواده	۲۶
الف- تبیین مفهومی تحکیم روابط خانواده	۲۶

ب- انگیزه تحکیم روابط خانواده.....	۲۷
ج- عوامل مؤثر بر تحکیم روابط خانواده.....	۳۰
۲- عوامل درون خانوادگی.....	۳۴
تحکیم خانواده در آموزه‌های قرآنی.....	۴۰
خانواده در قرآن.....	۴۳
کارکرد و جایگاه خانه در قرآن.....	۴۳
خانواده از دیدگاه اسلام.....	۴۶
روابط سالم و سازنده بین همسران.....	۴۸
ارتباط چیست.....	۴۸
زمینه ارتباط.....	۴۹
پایه‌های روابط.....	۵۰
ویژگی‌های روابط سالم و سازنده همسران.....	۵۲
۱. درک متقابل یکدیگر.....	۵۲
۲. تکریم یکدیگر.....	۵۳
۳. چشم‌پوشی از خطاها.....	۵۵
۴. برخورد منطقی.....	۵۶
۵. رعایت احکام و ارزش‌های الهی در زندگی.....	۵۷
۶. پایه‌گذاری روابط براساس ایثار.....	۵۸
عوامل مؤثر در ایجاد روابط سالم.....	۵۹
۱. شناخت حقوق متقابل.....	۵۹
۲. شناخت خواسته‌ها و نیازهای همسر.....	۶۰
۳. همسویی بینش‌ها و باورهای مذهبی.....	۶۲
۴. هماهنگی دیدگاه‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی.....	۶۳
۵. گفت‌وگوهای متقابل و بیان احساسات.....	۶۵
۶. ارضای نیاز جنسی.....	۶۶
۷. تنظیم رابطه صحیح بین دو خانواده.....	۶۷
خوشبختی واقعیت یا خیال.....	۶۹

تعریف خوشبختی	۷۰
الف) رابطه خوشبختی و لذت	۷۰
ب) رابطه خوشبختی و آرزو	۷۲
ج) رابطه خوشبختی و رضایت	۷۳
د) رابطه خوشبختی و نبود رنج	۷۴
ز) رابطه خوشبختی و کمال:	۷۵
عوامل خوشبختی	۷۶
بحران در خانواده و شیوه‌های مقابله با آن :	۷۸
موانع ازدواج	۷۸
فصل دوم: ابعاد روان‌شناسی سلامت نوجوانان، جوانان و خانواده	۸۳
بخش یک: رویکردها و نظریه‌های خانواده (نوجوانی، جوانی)	۸۳
نوجوانی	۸۳
رشد نوجوانی	۹۷
۱- نسل بیبی بومر ها یا نسل B	۱۰۰
۲- نسل ایکس (X)	۱۰۱
۳- نسل ایگرگ یا نسل وای (Y)	۱۰۱
۴- نسل زد (Z)	۱۰۱
جوانی	۱۰۲
کارکرد مغز و بلوغ:	۱۰۵
پیش‌آیندهای اساسی جاذبه بین فردی	۱۰۸
مقدمه	۱۰۸
نظریه‌های جاذبه بین فردی	۱۱۲
نظریه تبادل اجتماعی	۱۱۲
عشق و نظریه‌های عشق	۱۱۵
ازدواج	۱۲۴
کیفیت ازدواج: نظریات و فرضیات	۱۲۵
سن ازدواج	۱۲۶

بخش چهار: ایمن سازی خانواده	۱۲۷
عوامل مؤثر بر تغییرات ساختاری خانواده	۱۲۷
روان شناسی سلامت خانواده	۱۳۷
اهمیت رویکرد سیستمی در بررسی علل سلامت خانواده	۱۳۸
فرانزیه سیستم	۱۴۲
تاریخچه	۱۴۲
اولین پیامد تحولات عصر جدید: اهمیت و اولویت خود	۱۵۳
پیام دوم تحولات عصر جدید: اهمیت شهود انسانی	۱۵۶
میزان آمادگی دریافت باز خورد و خود اصلاحی	۱۷۶
میزان حساسیت و هوشیاری در دریافت اطلاعات و بازخوردها	۱۷۹
آمادگی و مهارت در ارائه بازخوردهای سازنده	۱۷۹
مهارت در مقابله با بازخوردهای مخرب از سوی محیط	۱۸۰
فصل سوم: ابعاد اجتماعی روان شناسی و سلامت نوجوانان، جوانان و خانواده	
	۱۸۷
دختران و زنان جوان در جهان	۱۸۷
مقدمه	۱۸۷
فصل چهارم: فرزند آوری و جمعیت	۱۹۱
بخش یک: جمعیت و جمعیت شناسی	۱۹۱
تعریف جمعیت	۱۹۱
انواع جمعیت	۱۹۱
علم جمعیت شناسی	۱۹۲
انواع جمعیت شناسی	۱۹۳
۱ - جمعیت شناسی کمی	۱۹۳
۲ - جمعیت شناسی کیفی:	۱۹۳
نظریه های جمعیتی	۱۹۴
هرم سنی جمعیت	۱۹۴
انواع هرم سنی	۱۹۵

۱۹۷.....	شاخصهای ازدواج و طلاق
۱۹۸.....	شاخص مهاجرت
۱۹۹.....	وضعیت جمعیت در جهان
۲۰۰.....	سیاست‌های تشویقی برخی از کشورها برای فرزند آوری
۲۰۱.....	تاریخچه تحولات جمعیتی در ایران
۲۰۴.....	تاریخچه اعمال سیاست‌های جمعیتی در ایران
۲۰۸.....	۱- چالش‌های جمعیتی
۲۱۰.....	۲- چالش‌های اجتماعی - فرهنگی
۲۱۱.....	۳- چالش‌های سیاسی، دفاعی و امنیتی
۲۱۱.....	۴- چالش‌ها و فرصت‌های اقتصادی
۲۱۷.....	بخش سوم: پیشگیری و درمان بیماری‌های روابط جنسی
۲۱۸.....	ایدز
۲۱۹.....	مکانیسم اثر
۲۱۹.....	راه‌های انتقال
۲۲۰.....	علائم بالینی
۲۲۲.....	راهکارهای پیشگیری از ابتلا به ایدز
۲۲۷.....	منابع و مأخذ

بسم الله الرحمن الرحيم

با توجه به دستورالعمل شورای عالی انقلاب فرهنگی که درسی به نام دانش خانواده باید در دانشگاه با عنوان درس عمومی گذاشته شود، این جانب با کمک استادان دانشگاه‌های علامه طباطبائی، تهران-آزاد اسلامی، امام حسین (ع)، بقیه‌الله و یکی از همکاران علمی شورای انقلاب فرهنگی و با همکاری مرکز تخصصی مشاوره ازدواج تصمیم گرفتیم کتاب دانش خانواده را بنویسیم. ای طی پرسش‌نامه‌ای از نظرات افرادی از رشته‌های پزشکی، جامعه‌شناسی، روحانیون، افرادی از قضات دادگاه‌های خانواده، تعدادی از مردان و زنان میان‌سال و متأهل در مورد مسائل و مشکلات خانواده، ازدواج و طلاق پرسش به عمل آمد و مطرح گردید با توجه به اینکه ضرورت ازدواج در اسلام بسیار مهم است و سنگ بنای حیات جامعه است. به مسئله مشاوره به‌روشنی در آیه ۱۵۹ سوره عمران اشاره شده و ملاک‌های ازدواج در منابع اسلامی تا حدود زیادی مشخص گردیده است که عبارت‌اند از:

۱- ایمان و دینداری (تقوا)

۲- اصالت خانواده

۳- سن

۴- داشتن علم و دانش

۵- وضعیت اجتماعی

۶- زمینه‌های فرهنگی

۷- آمادگی جسمانی و روحی

در اسلام هیچ بنائی پیش خدا محبوب‌تر از بنیان ازدواج نیست ازدواج بنیان محبت و عشق است و اگر تابع دستورات و ملاک‌های اسلامی باشد هرگز سست نمی‌گردد. نظر افراد بالا در این مورد خواسته شد، نتیجه پرسش‌نامه این بود که در مورد ازدواج باید بر مسئلهٔ پیشگیری از آسیب‌های خانواده متمرکز باشد، این امر در صورتی محقق می‌گردد که افراد خانواده آموزش‌ها و آگاهی‌های لازم را پیدا کنند. بنابراین افرادی منتخب در مراکزی باید به آموزش دانش خانواده بپردازند و علاج واقعه را قبل از وقوع آن انجام دهند. از این رو پیشگیری و آموزش خانواده و شرایط ازدواج باید اساس کار قرار بگیرد.

از دانشجویان خانم‌ها مریم ولی‌زاده و مریم بختیاری، پریسا افشانی که در تألیف کتاب کمک کردند کمال تشکر را دارم.

مقدمه

خانواده یک نهاد اجتماعی است که اعضای آن، بر حسب نوع روابط و پیوند اجتماعی‌شان در یک فضای مشترک زندگی می‌کنند. در این ساختار، عملکرد و نقش زیستی، روانی یا اجتماعی هر یک از اعضای خانواده ملاک‌ها و معیارهای شخصی برای تعریف خانواده به‌وجود می‌آورند. در عصر حاضر خانواده براساس عطوفت، مراقبت، مشارکت، علایق مشترک و راهبردهایی که برای حل مسئله روزمره اتخاذ می‌کنند تعریف می‌شود. باید توجه داشت که خانواده عملاً نهادی مجزا از اجتماع نیست، بلکه بخشی از یک فرایند اجتماعی گسترده است که ابعاد مختلف سیستم‌های اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی کشور را می‌سازد. در ایران ساختار و کارکردهای متنوع خانواده اهمیت به‌سزایی در سلامت فردی و اجتماعی شخص دارد. کاهش ازدواج به‌هنگام، افزایش سطح جدایی در ازدواج، و تمایل در حال گسترش عدم ازدواج این نتیجه را که ازدواج به‌عنوان یک منبع پایداری اقتصادی کم‌ارزش‌تر می‌شود تقویت می‌کند. عملاً پایداری اقتصادی جامعه را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

همچنین با توجه به چالش‌ها و تهدیدهایی که نسل جوان و خانواده در پیش‌رو دارد. مسلم است، آموزش این درس می‌تواند اثرات پایداری و نحوه ارتقای سطح سلامت زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی جوانان و به‌ویژه خانواده داشته باشد. بنابراین، این مهم برای اولین بار به‌صورت تعریف یک کتاب علمی با توجه به سرفصل برنامه درسی جامع، و با مشارکت صاحب‌نظران علوم مختلف، آحاد جامعه و به‌ویژه قشر اندیشمند و باتجربه در سطح کشور انجام گرفت و در نتیجه کارشناسان امر پس از نیازسنجی و

بررسی‌های لازم به سرفصل‌های پیشنهادی دست یافتند و ابعاد مختلف این طرح‌نامه را به شرحی که آمده است مورد تصویب قرار دادند.

روند پژوهش (شیوه جمع‌آوری، بررسی و استخراج اطلاعات و تألیف کتاب) با توجه به اینکه در طراحی و تدوین برنامه‌ریزی دروس، روش‌ها و فنون متعددی وجود دارد، استادان مؤلف تصمیم گرفتند که طرح‌نامه را با روش توافق‌محور، تدوین و اجرا کنند. براین اساس پرسش‌نامه‌ای تنظیم شد که به وسیله آن بتوانند نظرات گروه‌های مختلف را در خصوص ضرورت، هدف و برنامه‌ریزی اجرای درس دانش خانواده مورد سنجش قرار دهند. بنابراین پرسش‌نامه پس از تأیید کارشناسان کمیته تخصصی به نمونه‌هایی از اقشار مختلف جامعه داده شد. در این روش تمامی جزئیات برنامه درسی براساس نظرسنجی از خبرگان علمی، سیاست‌گذاران، مجریان و اعضای جامعه، به‌طور هدفمند بازبینی شد. از این رو نیازها، اهداف، عناصر و شاکله برنامه درسی از نقطه‌نظرات طبقات متفاوت جامعه شکل و در معرض داوری و قضاوت قرار گرفت. همان‌طور که قبلاً اشاره گردید.

نمونه‌هایی که پرسش‌نامه‌ها را پاسخ دادند عبارت بودند از: :

الف) تعدادی از شخصیت‌های سیاسی نظیر نمایندگان مجلس

ب) تعدادی از استادان رشته پزشکی روان‌شناسی جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت اسلامی و مدرسین درس تنظیم خانواده

ج) تعدادی از روحانیون صاحب‌نظر در امور جوانان و خانواده

د) تعدادی از قضات دادگاه‌های خانواده

م) تعدادی از مردان و زنان عادی میان‌سال و متأهل در اجتماع

ی) تعدادی از فارغ‌التحصیلانی که این درس را گذرانده بودند.

و نتایج حاصله پس از تکمیل فرایند اجرا و جمع‌آوری نظرات مورد تحلیل و تفسیر اعضای این کمیته قرار گرفت و کتاب حاضر با توجه به نظرات افراد تألیف گردید.

دکتر حسن احدی